



טור' רפופרט אלימלך
7429

בן פייגה ושלוס
נולד ב- 1914

שרת בגדוד "ברק" (12)
נפל ב- 18.5.1948
בקרב על צמח.

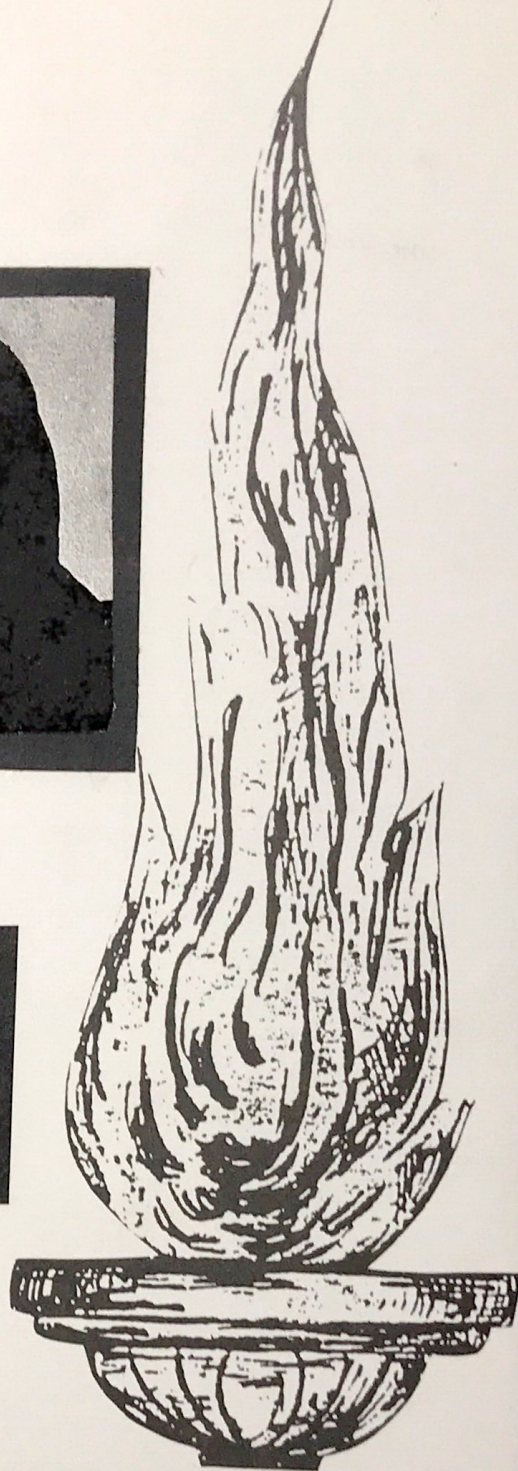
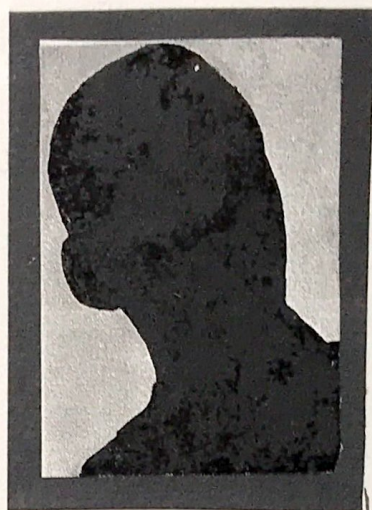


רפפורט אלימלך

בן שלום ופייגה. נולד ב־1914 בחלם שבפולין. בשנת 1933 קיבל תעודת־בגרות בקובל. למד מכניקה בפוליטכניון־ואולברג בווארשה וסבל מהשתוללותם האנטישמית של הסטודנטים הפולנים. בקיץ 1939 גויס לצבא הפולני והשתתף במלחמת־העולם השנייה עד להתפוררותו של צבא פולין. עבר לשטח הכיבוש הרוסי והוגלה לעבודת־פרך ביערות סיביר. התגייס לצבא הפולני העממי והשתתף בהדיפת הגרמנים

ובמיגורם. עבר את כל תלאות מחנות העקורים וההעפלה ובראשית קיץ 1947 הגיע לארץ.

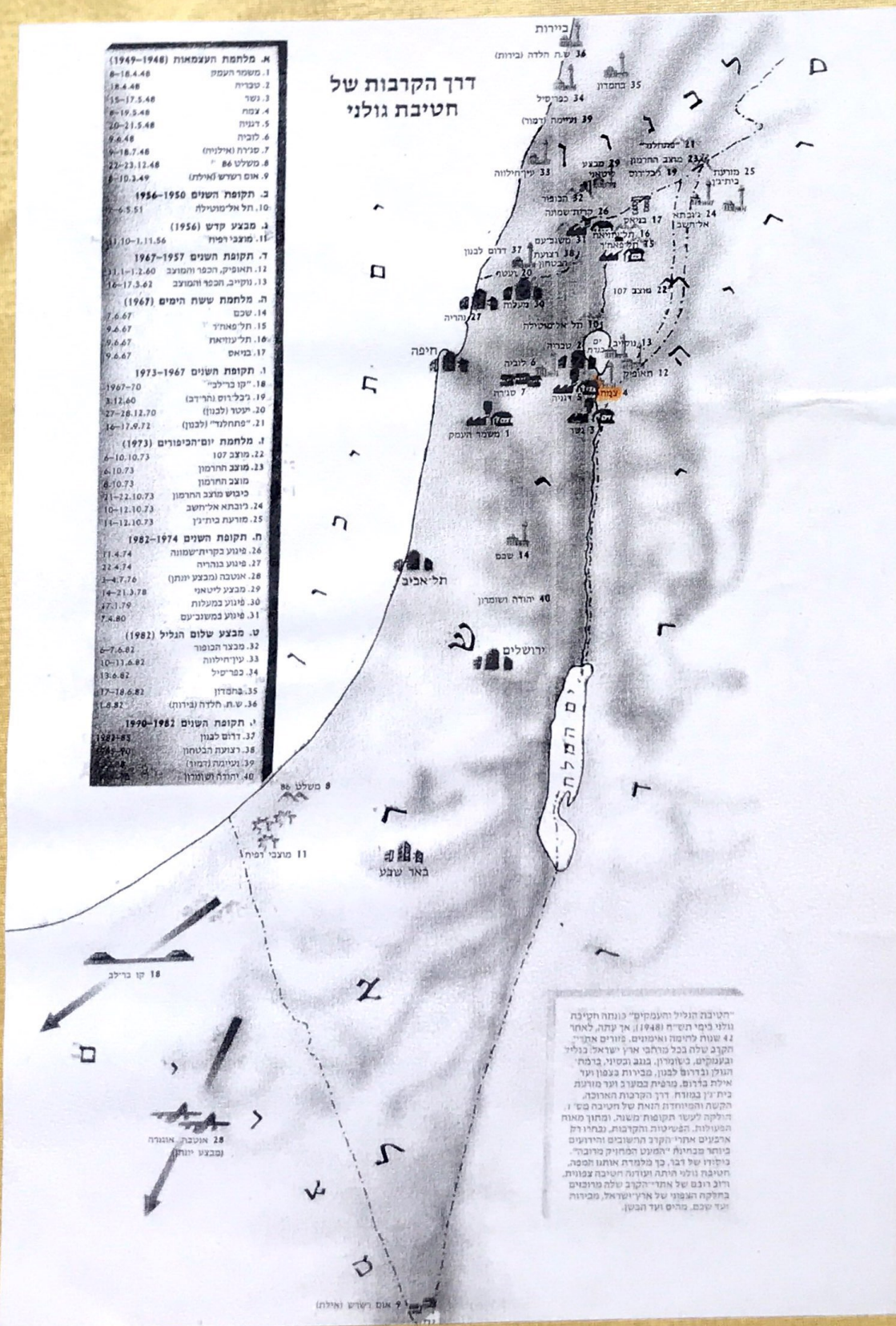
התחיל לעבוד בבית־חרושת ואמר לקוממ הריסות חייו ולהתערות בארץ. גויס למערכה ונפל בהגנת עמק הירדן בשעת הנסיגה מצמח, ביום 18.5.1948, ונקבר בדגניה א' ב־21.5.1948.



הנוף האנושי של החטיבה

הנוף האנושי של חטיבת גולני במלחמת העצמאות היה מגוון ורב-פנים. הוא מאפיין את "דור תש"ח" בארץ-ישראל של אותם הימים. מייסדי החטיבה, ראשוני לוחמיה ומפקדיה, היו אנשי ההתיישבות, עובדי-אדמה מן המושבה, המושב והקיבוץ של מרחבי הגליל והעמקים, ובתוכם שומרי מסורת לא מעטים. אליהם נוספו במרוצת חודשי לחימה ארוכים בני עיר רבים ואף עולים חדשים אנשי גח"ל ומח"ל. ראוי לציין, כי בימי תש"ח היו בחטיבת גולני בחורות רבות, אשר שירתו בכל היחידות בתפקידים שונים, ורבות מהן פעלו כקשריות או חובשות קרביות. כבר במלחמת העצמאות היתה חטיבת גולני כור היתוך לילידי הארץ ולבני העליות השונות. בסיכום המבוא שכתב נחום גולן לספר "אילן ושלח" נאמר: "...צמחנו בנוף הגלילי ובמישורי העמקים, ובמרחבי הנגב הרחבנו אופקים – התבגרנו. ההתיישבות בעמקים ובגליל היא שנתנה לחטיבה את צביונה וחותמה המיוחד, וממנה ספגה את ערכיה, כי על כן היתה החטיבה כפרית ונאמנה לערכים שינקה בגושי התיישבות אלו. ציינו אותה תכונותיו של עובד-האדמה ויושב-הכפר: עקשנות, צמידות

מפת אתרי הקרבות
של חטיבת גולני



עמק הירדן - הקרב בו השתתף

ה'תש"ח

במוצאי ה'15 במאי נראו מכוניות מאורות נעות מכפר-חארב לאורך רכס הגולן. בשעה 0100, פתחו הסורים בהרעשת תותחים ומרגמות על עין-גב. בשעות הבוקר הופיעו אירונים והפציצו את ישובי העמק, התותחים החלו להרעיש את שער-הגולן ומסדה. כשתי פלוגות סוריות החלו לרדת מתל-אל-קאסר, שנתפס עוד בלילה, כשאנשיהן מתקדמים ונפרסים זקופים, בחיפוי התותחים והמכוניות. לעבר מחנה הצבא שבצמח והקרנטינה החדשה יחידת החי"מ, שהיתה בקרנטינה, עזבה את מקומה עם התקרבות הסורים. מערך יחידות החי"מ בצמת התערער. היו אלה רגעים קריטיים ביותר. יחידת הגדוד, שהיתה מוכנה בטבריה, הובהלה מיד, ובמשך 20 רגעי הגיעה לצמח והתארגנה מיד בקו הגנת הסורים נתבססו במחנה ובקרנטינה. שני חבלנים, שנשלחו למקש את סביבות הקרנטינה, יצאו בידיעה שהיא נמצאת בידינו. משהתקרבו — נפתחה עליהם אש. מיד קפצו מן המכונית. שעלתה באש בהפגע המטענים שבתוכה. החבלנים הצליחו לחזור בשלום.

מערך צמח, שהשתרע משכונת מנשייה דרך תחנת הרכבת עד בית-הקברות שליד שפת הים, באורך של ק"מ אחד, הוחזק ע"י 3 מחלקות של הגדוד ותגבורת אנשי משקים מכל סביבות העמק. היחידה המחזיקה הצליחה לעצור את התקדמות הסורים, מצד הקמפ. עם ההתקדמות לצד צמח, נעה פלוגה סורית אחרת, מתל-א-דוויר, בחיפוי שריונים, ותוך כדי הרעשה כבדה על שער-הגולן ומסדה, לעבר מכון המים שעל הירמך, ששימש עמדה קדומנית להגנת שני המשקים. העמדה תורחרה כליל. כל אנשיה, פרט לאחד, נהרגו. השריונים וחיל-הרגלים המשיכו להתקדם לשער-הגולן. למקום נשלחה תגבורת של מחלקה עם תותחים א.מ., שהספיקו להגיע בעוד מועד. יחד עם אנשי המשק הפסו עמדות והמטירו אש על הטור המתקרב. לאחר שנפגעו כמה כלי רכב ואנשים, — נסוג האויב. מאז ועד עזיבת שני המשקים לא ניסו הסורים לתקוף בקטע זה.

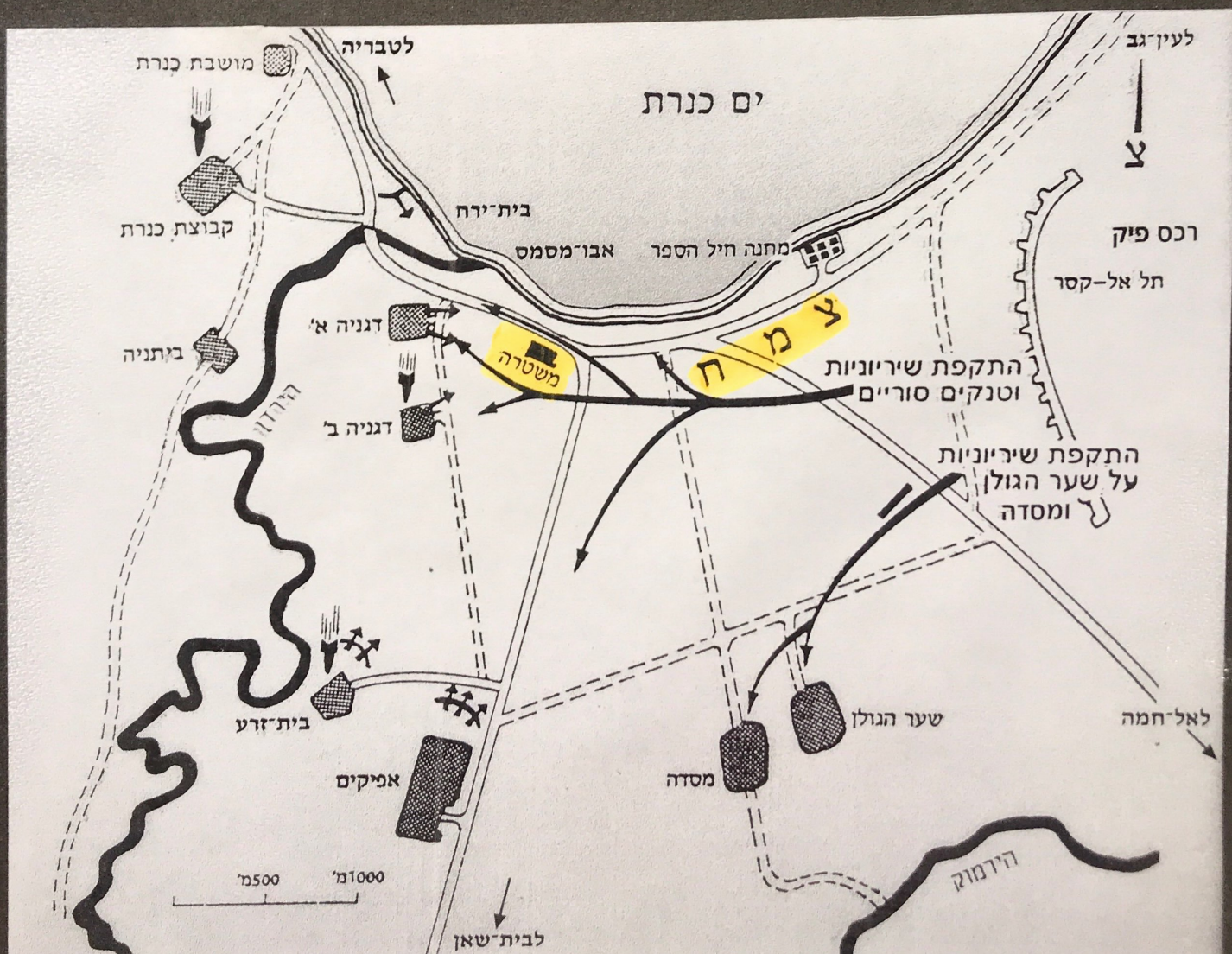
פרט להפגזות ותמרון-שריונים בשטחים הרחוקים, הסתפקו הסורים, בשלב זה, בביסוס כיבושיהם וחזרו ונתארגנו. כן נמשכו במשך היום ההרעשות האוויריות על כל משקי העמק. ארכה זו, נתנה למטה הגדוד את האפשרות לארגן מחדש את הגנת צמח עצמה. האנשים התחפרו בתוך ההפגזה, אם כי במידה לא מספקת, מהעדר כלים מתאימים ומחסור זמן. נחפרו שוחות, ואלו האנשים התגוננו בעיקר מתוך הבתים. אנשי העמק רוכזו להכנת מחסומים בדרכים. הגשר שמעל לתעלה האנטי-טנקית פוצץ. בלילה נערך תמרון-הטעיה של סירות על פני הכנרת, שפתחו באש אל החוף, כדי להגביר את מתיחות האויב ולשבש את תכניתו.

למחר ניסו הסורים לשוב ולתקוף, בסיוע שריונים ובחיפוי תותחים, את סביבות תחנת הרכבת ובית-הקברות. חיל-הרגלים הסורי נשתהה הרבה אחרי השריונים ולא העז להתקדם מחמת תשובת האש של המגינים, אם כי זו היתה חסכונית ביותר, מפני צמצומה של כמות התחמושת שעמדה לרשותם. (דיינו אם נציין, כי כשהוחלפו היחידות, הושארה כל תחמושתה של היחידה המוחלפת, כיון שבזו שהחליפה אותה היו לכל חייל פחות מ-50 כדורים.) התותחים הא.מ. שהוצבו בעמדות לא-מתאימות, מחוסר ידיעה, סייעו, בכל זאת, לבלימת ההתקפה. שבירת ההתקפה עודדה את רוח המגינים. האויב לא הפסיק את הפגזותיו. בלילה נתקבלה הודעה מטבחה, כי יחידה סורית, שניסתה לעבור את שפך

הירדן, עלתה על שדות מוקשים ונסוגה. לאחר שנפגעו מהם כמה חיילים, וביניהם קצין סורי גבוה, במסגרת ההטעיות רוכזו מכוניות העמק ועלו באורות כבויים לרכס פוריה-אלומות וחזרו באורות גלויים, להגביר בלב הסורים חששות בפני תגבורות מגיעות. כן רוכזו הפרקטורים, שיקימו רעש בדימוי לטנקים.

היום שלאחר כך היה שקט במידה יחסית, פרט לתמרון-שריונים קלים, הפגזות מתמידות והפצצות מן האוויר. אך היה זה השקט שלפני סערות היום הבא. — ה'18 במאי.

מפת הקרב



בבוש המשטרה בצמח

מכשולון התקפתנו על צמח ועד לראשית מאי, עמדה משטרת צמח להעזב על ידי הבריטים. ברור היה שבנין זה עלול לשמש קרש-קפיצה בין לגבי ישובי עמק-הירדן באם יתפס על ידי הערבים, ובין לגבי ערביי צמח אם יהיה בידינו. על כן כה רבתה התכונה לקראת יום הפינוי. קויים מגע של קבע עם אנשי המשטרה, כדי לדעת מראש על יום הפינוי, ומחלקה בפיקודו של מוטקה פלונסקי ז"ל (נהרג אחר-כך בקרבות סג'רה) חנתה בדגניה א', מוכנה להקרא בכל רגע לבוא להשתלט על הבנין.

ב-27.4.48, בשעה 18.00, הודיעה התצפית, שהבריטים עזבו את המשטרה. עבר זמן-מה עד שהספיקה המחלקה להתארגן ולצאת לשטח, ובינתיים נתפס בנין המשטרה ע"י הערבים. נראה היה בעליל, שהבריטים הודיעו לערבים על מועד יציאתם, כי מיד, עם צאת אחרון האנגלים, נכנסו הערבים לבנין.

כשנמצאה המחלקה לפני הקרנטינה הישנה, 400 מ' צפונית-מערבית למשטרה נפתחה עליה אש מן הבנין. המחלקה נפרסה והמשיכה להתקדם. בהסתערות זריזה הצליחו האנשים לתפוס את בנין בית-הספר הסמוך למשטרה. כל הנסיונות להמשיך ולהתקדם לעבר המשטרה נכשלו מחמת האש שנורתה מן הבנין, אש שהלכה וגברה (כנראה שהגיעו לאויב תגבורות נוספות). אותה שעה נפתחה אש גם מכיוון צמח גופא. המחלקה נתבססה בביה"ס וענתה באש.

מדגניה יצאו שתי כיתות פל"ם אשר תפסו את טחנת הקמח ההרוסה שמשמאל לכביש. מעמדה חדשה זו אפשר היה לכסות באש את הכניסה למשטרה ולמנוע מן האויב את הכניסה והיציאה מהבנין.

בינתיים החשיך היום. ברור היה, שבלי פריצת קיר הבנין בחומרי נפץ לא נוכל לחדור פנימה. חומרי הנפץ הובאו לדגניה בערב מאשדות-יעקב וסודרו ב-4 תרמילי גב, שכל אחד מהם הכיל מטען של 20 ק"ג. סידורי ההפעלה היו פרימיטיביים (ע"י הצתת פתיל מלוכסן-החיתוך). עם חשכה יצאתי מדגניה עם שתי כיתות: "סבלים" נושאי-חומר ואבטחה להם.

הגענו לבית-הספר. פגשתי את מוטקה פ., שהיה המפקד במקום, והלה הודיעני שזחל אל הגדר המקיפה את הבנין ופרצה במספרים, על מנת להכשיר פריצה בכוח רב יותר. קבענו שתי כיתות שירתקו את המשטרה מצד צפון-מערב, ואלו כיתה שלישית עם כיתת פל"ם — יפרצו לבנין מצד מערב. אל היחידה הפורצת צורף חבלן ושלושה

„סבלים“. כיתות הרחק פתחו באש, על מנת להסיח דעתו של האויב ולהטות אליהם את אשו, ואותה שעה התקדמה יחידת הפורצים אל בנין המשטרה. זחלנו לאורך הגדר וחיפשנו את הפרצה. כשמצאנוה לבסוף, נתברר, שרק כמה חוטים מן הגדר נחתכו, ולמעשה היתה הגדר סבוכה בקונצרטינות ותיל רב.

אותה שעה נפצע מכדור תועה אחד הפורצים והחל לצעוק. צעקותיו גילו את מקומנו לאויב, והוא התחיל לכוון אלינו את אשו. האנשים נסוגו מעט (הסבלים ברחו לגמרי). תפסתי תרמיל עם חומר נפץ והטלתי כבונגלור על הגדר. הרחקנו את יתר התרמילים והפעלתי את המטען.

מיד עם התפוצצות הגדר, התקדמנו, ועמנו שאר התרמילים, דרך פרצת הגדר והנחנו את חומר הנפץ ליד הקיר. הפתיל הוצת, ואנו נסוגנו לעבר בית-הספר. נשמעה התפוצצות. הודעתי למוטקה שעליו לצאת עם יחידתו ולפרוץ לבנין. היחידה יצאה. כעבור זמן-מה שמעתי קריאות: „אין פירצה! לסגת!“ הודעתי לחבלן, שיראה ליחידה את מקום הפרצה. יחד הצטרפנו לכוח הפורץ ונכנסנו ראשונים לתוך הבנין. ראינו את הערבים יורדים במהירות ממגדל המשטרה. יריתי אליהם כמה כדורים באקדחי וורקתי רימון לעברם. מיד שמעתי את מוטקה קורא אלי: „רימון!“ — הסתכלתי סביבי, אך לא ראיתי דבר, אותה שעה אירעה התפוצצות על ידנו. רפאל החבלן נפצע פצע קשה בגבו. בינתיים פרצו הכיתות פנימה וטיהרו את הבנין. ערבי אחד נהרג ואחד נשבה. השאר הצליחו להמלט. מדברי השבוי נתברר, שבמשטרה היו 25 רובאים ומקלע אחד. בלילה נורו עוד כמה יריות מן הכפר לעבר המשטרה, אך לפנות בוקר ברחו ערביי צמח מן העיירה. אנשינו הדרו לעיירה וסרקוה. לא נמצא איש עד הקרנטינה החדשה.

דן פרומקין

בנין המשטרה



הקרב בו השתתף ונפל אלימלך ז"ל

פריצת קו ההגנה בצמח

ב-0430 החלה הרעשת צמח, שערי-הגולן ומסדה, שגברה וחלחה מרגע לרגע. בעת
היא נפרסו כ-30 שריונים מסוגים שונים (ביניהם טנקים) בקשת רחבה מסביבות המחנה
עד למסטיק, והחלו להתקדם בסיוור לעבר צמח. חיל-הרגלים הסורי לא השתתף הפעם
בהתקפה אלא חגה ממרחק. ההרעשה ערערה את בתי החמר, ששימשו מסתור למגינים.
התפירות לא היו עמוקות במידה מספקת, ונחות רובאים בלבד, שחסרו כל כיווי-ראש.
אנשים רבים נפגעו, ביניהם מפקדים, השריונים התקדמו תוך כדי הצלפת פגזים לעבר
העמדות, אחד התותחים האמרי, שהוצב כנגד כלי הרכב, נפגע והוצא מן השימוש. הטנקים
המתקדמים מדרום איגפו את השקונה שמעבר לתחנת הרכבת, באוזן שלנו, שהטיחה אש
מאחד הבתים, נטלה את חשקו של חיל-הרגלים הסורי לנוע, כן האיטה מעט את קצב
התקדמותו של השריון. אבל, לא לזמן רב, התרעשות שבאו בטיוון ישיר והאיגוף שמדרום
אילצו את המגינים לנטוש את עמדותיהם ולתחיל לצאת מתוך צמח, כשלא ניתן להוציא
מתוכה את כל הפצועים, השריונים פיסו באשם את הרחובות והמפלשים שבין הבתים.
בתופת אש זו קשתה הנסיגה. האנשים זחלו בין הבתים ובקוצים ומספר הנמנעים נחרבה
והלך.



מחבר: הרב

15-21.5.48	—	מערכת עסקאות
15.5	—	יחידה בליווי כנענה את שירותי המבחן שבדרך ואולי מילך.
16.5.	—	יחידה בליווי כנענה את שירותי המבחן (היחידה הערבית).
22.5.	—	יחידה מבוקש, גרעין כנעני בליווי בלתי חשוד.
	—	גורו, אלוף, הופקע מן החיילים ששבו, שוודי, הוקמה בבלי-העליון המורחב.
23.5.	—	כנרת ודגניה הורעשו מן החיילים.

יומן המערכה

עדות יוצאת דופן מאותם ימים, ומצדו השני של קנה התותח, קיבלנו מימנו של הקצין לויטננט פאיוו חדיפי, מפקד הטנק הסורי שנעצר בדגניה. רק טבעי הוא שהרישום ביומן מסתיים בתאריך 20/5 ללא ציון השעה.

היציאה היתה ממחנה מצפון לבירות ביום 12/5, לאחר ביקור שר ההגנה בחברת הגנרל צפרה-פחה במחנה. משם, דרך צידון, בניאס וקוניטרה, הצטרף הכוח לקרב שהתחיל קודם לכן, ובו היו להם פצועים.

15/5 התקפנו את צמח במשוריינים ומטוסים, תותחי שני הצדדים פועלים. בערב נערכנו במקום שני לקראת הבוקר.

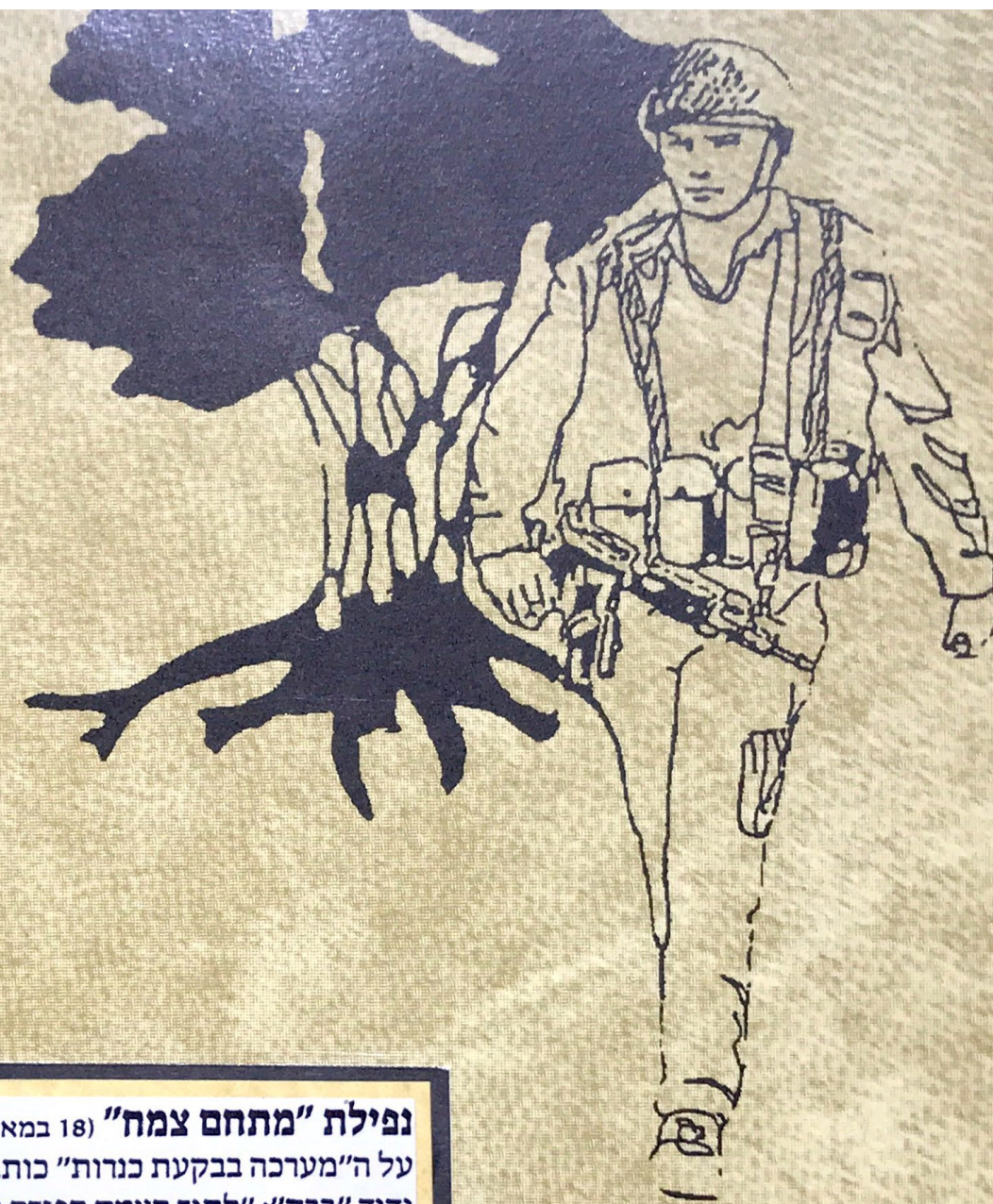
16/5 התרכזנו במרחק 300 מטר מצמח והתקפנו את העיר במשוריינים שלנו. התחולל קרב גדול, וגפלו הרבה פצועים והרוגים.

17/5 התרכזנו ממזרח לחזית למנוחה. הפלוגה הראשונה התקדמה. טנק נפל לים כנרת.

18/5 התקפנו את צמח. הטנק שלי נכנס ראשון. הרסתי את המוקשים ברימוני יד כשאני הולך רגלי.

19/5 היערכות והתקפה מכל הסוגים. במערכת היום הראשון נהרגו 67 יהודים.

20/5 התקפנו מושבה ממערב לצמח (=דגניה).



נפילת "מתחם צמח" (18 במאי 1948)

על ה"מערכה בבקעת כנרות" כותב יוסף נצר, חבר שער-הגולן, איש גדוד "ברק": "לתוך העמק הפודה ביותר בארץ פרצו טנקים ורמסו תבואה שבשלה לקציר. 16 תותחים כבדים חרשו את האדמה. 5 מטוסי-אויב חגו מעל והטילו את מטען ההרס... על גבולה המזרחי של צמח בשוחות-רובאים פשוטות שכבו חיילי הגדוד. צו אחד ניתן לכולם: להחזיק מעמד... תחת מטר פגזים... מול 20 טנקים ומשוריינים, מול שני גדודי רגלים מסתערים שכבו חיילי הגדוד... לא הושמו עליהם משימות של תנועות טקטיות מסובכות – הזטל עליהם תפקיד פשוט וקשה כשאל – להחזיק מעמד... כך עמדו אנשינו יומיים. אחרי יומיים נפרצה החזית, נפלה צמח, נפלה משטרת צמח, האויב הגיע לשערי הדגניות..."

ב-18 במאי 1948 התמוטט "מתחם צמח" בלחץ התקפה של כלי רכב משוריינים ובהם טנקים שתקפו את צמח בחיפוי הפגזה ארטילרית. עשרות חללים נפלו בקרב על צמח בנסיון-שווא להחזיק מעמד בכפר (העיירה), בקרנטינה ובבניין המשטרה. קרב הנסיגה מצמח בשטח פתוח לאש סורית קטלנית ייזכר בתולדות החטיבה כאחד הקרבות הקשים, האכזריים והעקובים מדם.

ביום שלישי בבוקר, ה'18 במאי, נפתחה עלינו ההתקפה הגדולה. זמנ־מה עמדנו בפני האש הקטלנית של האויב ולחץ הטנקים שלו, אך נשברנו! הצלחנו להחלץ מן הקו דרך סימטאותיה העקלקלות של צמח ולהגיע בנשק ביד, עם הפצועים, אל תחנת־המשטרה. ידעתי: צמח אבודה. האויב עולה על דגניה!

ניסינו להתבצר בבית־המשטרה. מרגע לרגע רבו הפצועים וההרוגים. כבר נשארנו רק כ־20 איש שלמים. במשטרה. לא הבנתי, לשם מה אנו שרויים עדין כאן. האויב חוסם בטנקים שלו את דרך נסיגתנו לדגניה. — האם בגופנו נעצרים? הד מכונת־היריה שלנו נשמע מעל הגג, — „המוהיקני־האחרון!“ — אמרתי בלבי — והנה מכיין גם הוא ירד אלינו והודיע: יריותינו אינן משפיעות על רכב־האויב. ניתנה פקודת־נסיגה: „לעזוב את הפצועים ולצאת!“...

דרך הפירצה, שבה נכנסנו כמנצחים לפני שלשה שבועות, יצאנו עכשיו בנסיגתנו, ופנינו לדגניה...

עד היום איני יודע, כיצד עברתי את „דרך־המות“ הזאת והגעתי שלם בגופי. האויר היה דחוס משריקות כדורים ופגזים. ידעתי: הנופל לא יקום עוד... חברים, שיחדיו גדלנו ולמדנו, נפלו לעיני, וידי קצרה מהושיע. המות פשט אחרינו את ידיו הארוכות וקצר את קצירו בל־ירחם...

מזועזעים הגענו לדגניה. הד־עמום נשמע מצמח... עם ערב נשתרר שקט. דממה מבשרת רעות ירדה על הכל. — דרוכים ישבנו, וחכינו ליום המחרת.

אמי

לזכרם

האנדרטה הישנה בצמח לזכר חללי
מלחמת השחרור בעמק הירדן





בשבילי, גולני זו חולצה מיוזעת, נעליים מאובקות, ברק
בעיניים.

בשבילי, גולני זה מסע לילי ארוך, נכונות ונחישות לבצע
משימות בכל מחיר.

בשבילי, גולני זה הכח ההולך בלילה חשוך ליעד אויב,
אצבע על ההדק אוזניים קשובות, עיניים פקוחות לכל רחש.
בשבילי, גולני זה הכח החוצץ בין ילדי הצפון למרצחים
המבקשים את נפשם.

בשבילי, גולני זה סיור לאורך הגבול, ההיתקלות, המרדף
וההסתערות על אויב.

בשבילי, גולני זה העצבות, הדמעה בעיניים על חבר שנפל
בקרב.

בשבילי, גולני זה הטוב והיפה שבנוער הישראלי.
בשבילי, פיקוד הצפון זה גולני, אשרי הפיקוד שיש לו חטיבה
כזו.



מישהו, מישהו דואט
דואט אי שט פאמאל
בא והדליק כמה כוכבים
והט נופלים אחד אחד.
אנו סובבים בשתי דרכים שונות.
יום וליילה פאורכט
ציונים ורעים ומחכים פאות
בנתיבי אבק ולחן.

אנו נפגש בסוף דרכים ושאלות
נפגש בתום ימים רבים
בתום הרבה פילות
אני יודעת שאתה קרה עכשיו
אביה חלף, קיץ נאסף
והדמט שג.